

Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji

Krajowej Rady Radców Prawnych

Katowice, dnia 7 listopada 2019 r.

Opinia

Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych do projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2019 r. w sprawie wzorów formularzy uzasadnień wyroków oraz sposobu ich wypełniania

1. Przedmiotem niniejszej opinii jest projekt rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, opatrzony datą 22 października 2019 r., w sprawie wzorów formularzy uzasadnień wyroków oraz sposobu ich wypełniania, zamieszczony na stronie Rządowego Centrum Legislacji w zakładce „Rządowy Proces Legislacyjny” pod oznaczeniem A394. Projekt zmierza do realizacji delegacji ustawowej przewidzianej w art. 99a § 2 k.p.k., który został dodany do Kodeksu postępowania karnego w drodze ustawy nowelizującej ten Kodeks z dnia 19 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1694). Zakresem wskazanej delegacji jest objęte określenie wzorów i sposobu wypełniania formularzy uzasadnień wyroku sądu pierwszej instancji, w tym wyroku nakazowego i wyroku łącznego, oraz wyroku sądu odwoławczego i wyroku wydanego w postępowaniu o wznowieniu postępowania. W odniesieniu do wymienionych kategorii wyroków przepis art. 99a § 1 k.p.k. przewiduje bezwzględny obowiązek sporządzenia ich uzasadnienia na formularzu, według wzoru, którego ustalenie stanowi kompetencję prawodawczą Ministra Sprawiedliwości. W zakresie dotyczącym wskazanego przepisu powołana ustawa nowelizująca Kodeks postępowania karnego przewiduje wydłużony do 3 miesięcy okres *vacatio legis*, co oznacza, że wejdzie w życie w dniu 5 grudnia 2019 r. Z tą datą na sądach wydających wyroki należące do wymienionych kategorii wyroków będzie spoczywał obowiązek ich uzasadnienia na formularzu.

2. Na podstawie analizy zakresu przedmiotowego regulacji prawnej przewidzianej w opiniowanym projekcie można stwierdzić, że odpowiada on zakresowi delegacji ustawowej określonej w powołanym wyżej art. 99a § 2 k.p.k. Projekt przewiduje

załączniki do rozporządzenia obejmujące wzory formularzy uzasadnień oraz sposób ich wypełniania w odniesieniu do pięciu kategorii wyroków, mianowicie wyroku sądu pierwszej instancji (załącznik nr 1 i 7), wyroku łącznego (załącznik nr 2 i 8), wyroku wydanego w postępowaniu w przedmiocie wznowienia postępowania (załącznik nr 3 i 9), wyroku w sprawach o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie (przewidzianego w rozdziale 58 k.p.k.; załącznik nr 4 i 10) oraz wyroku sądu odwoławczego (załącznik nr 5 i 11). Ponadto projekt przewiduje załącznik do formularza uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego (załącznik nr 6), którego sposób wypełnienia jest określony w załączniku dotyczącym wypełnienia formularza uzasadnienia wyroku wskazanego sądu. Jakkolwiek projekt nie przewiduje odrębnego wzoru formularza uzasadnienia wyroku nakazowego, który został wyszczególniony w art. 99a § 1 k.p.k., to nie ulega wątpliwości, że w odniesieniu do uzasadnienia takiego wyroku znajdzie zastosowanie wzór formularza uzasadnienia odnoszący się do wyroku sądu pierwszej instancji. Nie może jednocześnie ująć uwadze, że w projekcie został w sposób odrębny określony wzór formularza uzasadnienia wyroku zapadającego w sprawach o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie, mimo że uzasadnienie takiego wyroku nie jest wprost wskazane w art. 99a § 1 k.p.k. Kompetencja Ministra Sprawiedliwości do określenia takiego wzoru nie powinna nasuwać jednak wątpliwości, jeśli weźmie się pod uwagę, że uzasadnienie to mieści się w zakresie pojęciowym „uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji”, a wyszczególnienie desygnatów tego pojęcia w art. 99a § 1 k.p.k., obejmujące wyrok nakazowy i wyrok łączny, nie ma charakteru taksatywnego.

3. Przed przystąpieniem do zaprezentowania stanowiska w kwestii wzorów formularzy uzasadnień wyroków określonych w poprzednim punkcie niezbędne staje się podkreślenie, że przedmiotem niniejszej opinii jest analiza proponowanych wzorów, zawartych w powołanym na początku projekcie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, pod kątem ich zgodności z wymaganiami ustawowymi dotyczącymi treści uzasadnień wyroków, określonymi przede wszystkim w art. 424 k.p.k. oraz z założonym przez ustawodawcę w art. 99a § 2 k.p.k. standardem, zgodnie z którym

formularze uzasadnień powinny uwzględniać konieczność zamieszczenia w nich niezbędnych informacji wskazanych w ustawie, w sposób umożliwiający należyte sporządzenie przez uprawnionego środka zaskarżenia, a także właściwe dokonanie kontroli wyroku w razie wniesienia takiego środka. Jakkolwiek sam zamysł legislacyjny, aby w odniesieniu do uzasadnień wyroków określonych w art. 99a § 1 k.p.k. przyjąć w sposób absolutny obowiązek ich sporządzania na formularzu według ustalonego wzoru może nasuwać zastrzeżenia, nie wydaje się możliwe poddanie go głębszej analizie w niniejszej opinii, ponieważ wykraczałoby to poza zakres materiału normatywnego objętego konsultacjami społecznymi. Wolno natomiast w tym zakresie odesłać do oceny rozwiązania przewidzianego w art. 99a k.p.k., która została przeprowadzona w ramach innej opinii oraz komentarza do Kodeksu postępowania karnego w jego aktualnym kształcie (zob. opinia Ośrodka Badań, Studiów i Analiz Legislacyjnych Krajowej Rady Radców Prawnych do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, zamieszczona pod adresem <http://obsil.pl/wp-content/uploads/2018/12/Opinia-OBSiL-z-17.12.2018-r.-projekt-zmian-KPK.pdf>;

J.Zagrodnik, (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz, pod red. J.Skorupki, Warszawa 2019, s. 1202).

4. Na kanwie szczegółowej analizy poszczególnych propozycji wzorów formularzy uzasadnień wyroków, stanowiących załączniki do opiniowanego projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości można dokonać ich całościowej oceny, stwierdzając, przy uwzględnieniu specyfiki postępowań, do których znajdują odniesienie, że określona w nich zawartość i struktura treściowa uzasadnień wyroków odpowiadają w istocie wymaganiom dotyczącym uzasadnienia wyroku, które na gruncie ustawy karnoprocesowej są w sposób bezpośredni i szczegółowy przewidziane w odniesieniu do wyroku sądu pierwszej instancji w art. 424 k.p.k. To co może zastanawiać na tle omawianej propozycji legislacyjnej, a pozostaje w ścisłym związku z założoną przez ustawodawcę formułą uzasadnienia wyroku, to poziom urzeczywistnienia na gruncie formularzy pierwszoplanowej funkcji uzasadnienia wyroku, jaką jest funkcja wyjaśniająco-interpretacyjna. Wydaje się natomiast, że

z ostateczną oceną w tej kwestii należy wstrzymać się do czasu weryfikacji formularzy uzasadnień wyroków w wymiarze praktycznym, zwłaszcza na tle spraw nietypowych, szczególnie złożonych pod względem faktycznym lub prawnym. Mając na względzie to, że przewidziane w projekcie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości wzory formularzy uzasadnień wyroków stanowią niejako drugą odsłonę prac legislacyjnych w tej materii, należy w aspekcie ich pozytywnej oceny wyraźnie podkreślić, że są one wolne od jaskrawych wad i braków, którymi były dotknięte wzory formularzy uzasadnień wyroków pierwotnie zaprezentowane wraz z projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 21 lutego 2019 r. (zob. Druk Sejmowy nr 3251, sejm VIII Kadencji). Aby zdać z tego sprawę, uzasadniając w ten sposób sformułowaną ocenę, warto na przykładzie uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji, a więc tego którego wymagania są wprost przewidziane w art. 424 k.p.k. i które ma podstawowe znaczenie w procesie karnym, uwypuklić najważniejsze składniki wzoru formularza uzasadnienia, które przyjmują w analizowanym projekcie wyraźnie zmodyfikowany kształt względem jego pierwotnej wersji, dając podstawę do stwierdzenia jego zgodności z wymaganiami treściowymi uzasadnienia określonym w art. 424 k.p.k.

Przed wszystkim należy w zakreślonym kontekście zwrócić uwagę, że wzór formularza uzasadnienia wskazanego wyroku zapewnia realizację powinności powiązania ustalonych przez sąd pierwszej instancji faktów z określonymi dowodami, pozwalając zorientować się w podstawach dowodowych konkretnych ustaleń faktycznych poczynionych przez ten sąd. Temu obowiązkowi, wynikającemu w sposób jednoznaczny z treści art. 424 § 1 pkt 1 k.p.k. nie odpowiadało założenie sumarycznego wyliczenia dowodów przyjęte w pierwotnej wersji rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, która – jak już zaznaczono – stanowiła element uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej Kodeks postępowania karnego z dnia 21 lutego 2019 r. Na gruncie opiniowanego projektu powiązanie faktów z dowodami jest przewidziane z jednej strony w sekcji 1 wzoru formularza wyroku, poprzez wyszczególnienie, obok faktu (faktów) uznanego za udowodniony lub nieudowodniony, dowodu (dowodów), na podstawie którego

ustalono dany fakt, z drugiej strony na gruncie oceny dowodów (sekcja 2 wzoru) poprzez odniesienie podlegającego ocenie dowodu do faktu, które opiera się na wskazaniu w pierwszej kolumnie sekcji 2 wzoru liczby porządkowej dotyczącej faktu określonego w sekcji 1 wzoru. To powiązanie faktów i dowodów przy jednoczesnym rozgraniczeniu dowodów będących podstawą ustalenia faktów i takich, które nie stanowiły podstawy ustaleń faktycznych (podsekcja 2.1. i 2.2. wzoru uzasadnienia) powinno pozwolić uniknąć niebezpieczeństwa popełnienia istotnego błędu w uzasadnieniu, towarzyszącego globalnemu (sumarycznemu) wyliczeniu dowodów po opisanu wszystkich lub większości faktów i okoliczności ustalonych w toku postępowania, polegającego na ujęciu w grupie łącznie powołanych dowodów takich, które są wewnątrz i wzajemnie sprzeczne, a zatem jedno z nich stanowi potwierdzenie, a inne zaprzeczenie okoliczności faktycznych opisanych jako ustalone w oparciu o te właśnie dowody.

W porównaniu z pierwotną wersją wzoru formularza uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji, która w przypadku dowodów stanowiących podstawę ustaleń faktycznych przewidywała jedynie ich wyliczenie, wzór przewidziany w opiniowanym akcie wykonawczym przewiduje w ramach sekcji 2 przedstawienie pełnej oceny poszczególnych dowodów, zarówno tych, na których oparto ustalenia faktyczne, jak i tych, które nie zostały uwzględnione na gruncie ustaleń faktycznych ze względu na ich niewiarygodność lub brak znaczenia dla ustalenia faktów w danej sprawie. W ten sposób projekt gwarantuje realizację dyrektywy wynikającej z art. 424 § 1 pkt 1 k.p.k., zgodnie z którą sąd ma obowiązek dokonania oceny dowodów, w tym wyjaśnienia, dlaczego na jednych z nich oparł swoje ustalenia i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych.

Na gruncie pierwotnej wersji wzoru formularza uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji istotne zastrzeżenia wzbudzała kwestia wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku w przypadku jej zgodności ze wskazaną w akcie oskarżenia. Formularz w tym aspekcie przewidywał jedynie *sui generis* „odhaczenie” takiej zgodności, wskazanie czynu z wyroku i wymienienie oskarżonego, któremu został przypisany. Wydaje się oczywiste, że trudno byłoby upatrywać w tym wyjaśnienia podstawy prawnej, wymaganego

na gruncie art. 424 § 1 pkt 2 KPK. Ta wadliwość wzoru formularza uzasadnienia została usunięta na gruncie opiniowanego projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości. Wzór omawianego uzasadnienia przewidziany w tym projekcie przewiduje w sekcji 3 zwięzłe wyjaśnienie przyjętej kwalifikacji prawnej niezależnie od tego, w jakiej relacji pozostaje podstawa prawna wyroku do podstawy prawnej przyjętej w akcie oskarżenia. Warto zaznaczyć, że rozwiązanie takie, zapewniając realizację warunku treściowego uzasadnienia określonego w powołanym przepisie, nie przesądza bynajmniej zrównania znaczenia wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku w tych wypadkach, w których jest zgodna z podstawą prawną przyjętą w akcie oskarżenia z tymi, w których brak jest takiej zgodności. Nie ulega jednak wątpliwości, że w wymiarze praktycznym szczególnie znaczenie, wymuszające dodatkową staranność, nierzadko wymagające pogłębionej analizy prawnej, wykładni znajdujących zastosowanie przepisów, odwołania się do orzecznictwa i poglądów doktryny, w granicach niewykraczających poza standard zwięzłego uzasadnienia, powinność wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku ma wtedy, gdy sąd zmienia kwalifikację prawną czynu przypisanego w stosunku do czynu zarzucanego.

Istotna różnica, jaką wykazuje opiniowany projekt w zakresie wzoru formularza uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji w porównaniu z pierwotnymi propozycjami w tej materii, dotyczy również uzasadnienia rozstrzygnięć o środkach karnych, przepadku, środkach kompensacyjnych oraz środkach związanych z poddaniem sprawcy próbie. W myśl wskazanych propozycji uzasadnienie wyroku miało sprowadzać się do „podania” wskazanych rozstrzygnięć. Takie rozwiązanie nie tylko trudno byłoby zaakceptować w świetle brzmienia art. 424 § 2 k.p.k., ale także zrozumieć, stanowiłoby bowiem zaprzeczenie funkcji uzasadnienia i ograniczało jego treść do powielenia treści orzeczenia podlegającego uzasadnieniu. Na tym tle można zauważyć, że wzór formularza uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji proponowany w analizowanym projekcie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości przewiduje w sekcji 4, że nie tylko w zakresie rozstrzygnięcia o karze, ale również w zakresie dotyczącym rozstrzygnięcia o środkach karnych, przepadku, środkach

kompensacyjnych oraz środkach związanych z poddaniem sprawcy próbie, wskazaniu oskarżonego, punktu rozstrzygnięcia w wyroku oraz punktu z wyroku odnoszącego się do przypisanego czynu, uzasadnienie musi zawierać przytoczenie okoliczności, które sąd miał na względzie w zakresie rozstrzygnięcia o wymienionych środkach związanych z określeniem konsekwencji prawnych pociągnięcia oskarżonego do odpowiedzialności karnej. Przewidując jednocześnie odrębną sekcję (nr 5), dotyczącą uzasadnienia innych rozstrzygnięć zawartych w wyroku, np. o zaliczeniu tymczasowego aresztowania na poczet orzeczonej kary, projektodawca słusznie przyjmuje obowiązek przytoczenia okoliczności, które sąd miał na względzie przy ich podejmowaniu. Nie wymaga w gruncie rzeczy dowiedzenia teza, że w zakresie uzasadnienia określonych wyżej rozstrzygnięć, których poświęcone są sekcja 4 i sekcja 5 formularza uzasadnienia, opiniowany wzór odpowiada wymaganiom wynikającym z treści art. 424 § 2 k.p.k.

Na kanwie powyższych ustaleń nie może ująć uwagi, że przedstawione wyżej standardy przyjęte na gruncie formularza uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji, w zakresie czy to powiązania ustaleń faktycznych z konkretnymi dowodami, czy to oceny poszczególnych dowodów w kontekście faktów uznanych za udowodnione albo nieudowodnione, czy też w zakresie wyjaśnienia podstawy prawnej rozstrzygnięcia, znajdują w sposób odpowiedni odwzorowanie na gruncie pozostałych wzorów formularzy uzasadnień wyroków, stanowiących załączniki do analizowanego projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości.

5. Odrębnej, szczegółowej uwagi wymaga proponowany w omawianym projekcie aktu wykonawczego wzór uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego. W tym wzorze (załącznik nr 5 do projektu rozporządzenia), w jego wstępnej części (sekcja nr 1), a także w załączniku do niego (załącznik nr 6 do projektu rozporządzenia), zamieszczona jest podsekcja opatrzona nazwą „Granice zaskarżenia”, w ramach której przewiduje się określenie nie tylko zakresu zaskarżenia wyroku sądu pierwszej instancji, który odpowiada zakresowo wskazanej nazwie, ale również wskazanie kierunku zaskarżenia oraz zaznaczenie podniesionych zarzutów. Ponieważ dwa ostatnie elementy nie mieszczą się w zakresie pojęciowym „granic zaskarżenia”, należałoby

oczekiwać zmiany sposobu oznaczenia wskazanej sekcji formularza uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego. Wypada w tym kontekście zauważyć, że znaczenia zarzutów odwoławczych niepodobna sprowadzać do wyznaczenia granic zaskarżenia. Opierając się na treści art. 433 § 1 k.p.k. należy stwierdzić, że w wypadku wniesienia skargi odwoławczej, w której są one podniesione, zarzuty stanowią odrębny składnik treściowy takiej skargi, który razem z zakresem zaskarżenia współkształtuje granice kontroli odwoławczej. Gdy chodzi z kolei o kierunek zaskarżenia (kierunek środka odwoławczego), to należy zauważyć, że ani nie wyznacza on granic zaskarżenia, ani nawet granic kontroli odwoławczej i tym samym rozpoznania sprawy w instancji odwoławczej, lecz stanowi cechę środka odwoławczego, która wpływa na zakres orzekania sądu odwoławczego (K.Marszał, J.Zagrodnik, (w:) Proces karny, pod red. J.Zagrodnika, Warszawa 2019, s. 705). Mając na względzie ustalone znaczenie kierunku zaskarżenia i zarzutów odwoławczych należy w konkluzji stwierdzić, że propozycja ich objęcia zakresem pojęciowym „granic zaskarżenia” na gruncie omawianego wzoru uzasadnienia nie spełnia standardu legislacyjnej precyzji.

6. Na zakończenie niniejszej opinii, mając na względzie wyjaśnienia towarzyszące poszczególnym wzorom formularzy uzasadnień stanowiących załączniki do opiniowanego projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, w szczególności powielane w nich kategoryczne sformułowanie wykluczające dopuszczalność modyfikacji treści i struktury formularza poza przypadkami powielania rubryk w wypadkach ściśle określonych, można pokusić się o jedno spostrzeżenie natury ogólnej, sięgające także regulacji prawnej przewidzianej w art. 99a k.p.k. Otóż, nie kwestionując tego, co poniekąd wynika ze sformułowanej wcześniej oceny, mianowicie, że formularze uzasadnień wyroku w kształcie zaprojektowanym w poddanym analizie rozporządzeniu mogą w odniesieniu do przeważającej liczby spraw przyczynić się z jednej strony do ukrócenia praktyki sporządzania wielostronicowych uzasadnień, pisanych zawiłym językiem, niezrozumiałym dla stron procesowych, z drugiej strony do uporządkowania ich struktury, wymuszenia operowania krótszymi, konkretnymi konstrukcjami językowymi, bardziej zrozumiałymi dla stron, można się zastanawiać,

czy ta „sztywna” formuła sprawdzi się także w sprawach szczególnie złożonych, nie tylko pod względem podmiotowym czy przedmiotowym, ale przede wszystkim pod względem dowodowym. Wydaje się, że dla takich właśnie spraw (wyjątkowych, szczególnie złożonych przypadków) wskazane byłoby *de lege ferenda* zastrzeżenie pewnego wyjątku, przewidującego pozostawienie sądowi możliwości sporządzenia uzasadnienia określonego wyroku w tradycyjnej formie, a nie na formularzu, jeżeli w konkretnym wypadku przemawiałby za tym wzgląd na realizację funkcji wyjaśniająco-interpretacyjnej uzasadnienia, przede wszystkim zaś wzgląd na zagwarantowanie oskarżonemu prawa do obrony i kontroli wyroku.

Dr hab. prof. UŚ Jarosław Zagrodnik
radca prawny